

Een bezoek aan Michel Thieme Tribal Art

Michels Wunderkammer

Foto Aad van den Ende

Als je de galerie van Michel Thieme aan de Weteringstraat in Amsterdam binnenkomt, stap je in een heuse Wunderkammer. Je ziet een collectie clubs uit Oceanië naast diverse planetaria (mechanische modellen van ons zonnestelsel), en recht voor je staat een grote koffer met alles wat een reizende tatoeëerder nodig heeft. Het is geheimzinnig en intrigerend. Wie is Michel Thieme en hoe kwam zijn collectie tot stand? Tijd voor een interview.

De Dajaks die mij hebben getatoeëerd, kregen ook een tatoeage van mij

*Michel staat bekend als een gerenommeerd handelaar/
deskundige van met name tribale kunst uit Oceanië en
kunst van de 'wilde' volkeren uit Zuidoost-Azië.
Hoe is dit zo gekomen?*

Na de middelbare school wist ik niet zo snel wat te gaan doen en om nog eens zes jaar in de schoolbanken te zitten om een beroep te leren, zag ik niet echt zitten. Ik wilde de wereld zien. Ik wilde reizen. Ik deed eenvoudig uitzendwerk, spaarde geld en ging op reis. Tijdens dat reizen kreeg ik steeds meer belangstelling voor tatoeages. Ik raakte verzeild in de tattooereld en uiteindelijk werd ik zelf ook tatoeëerder. Ik ging in de leer bij Henk Schiffmacher, die met mij de passie voor tribale tatoeages deelt.

Borneo

Het reizen ging ook door. Ik ging naar Borneo om daar in de jungle een authentieke tatoeage te verwerven. Daar had ik veel succes, omdat ik mijn eigen elektrische tatoeëer-gereedschap had meegenomen. De Dajaks die mij hebben getatoeëerd, kregen ook een tatoeage van mij. Zij zijn dol op tatoeages en vonden een westerse, gekleurde tatoeage veel interessanter dan de plaatselijke. Ik kwam voor een exotische tatoeage en voor hen waren de westerse, die ik kon maken, net zo exotisch.

Reis-tattoo-shop

Jaren later stelde ik een reis-set samen. Deze bestond uit een oude garderobekoffer, die ik zelf verbouwde tot een reis-tattoo-shop. Hiermee kon ik tijdens mijn reizen aan het werk als tatoeëerder onder de naam *Captain Caveman from Amsterdam*. Met deze koffer ben ik met mijn vrouw in 1998 de wereld rondgegaan. Al tatoeënd kon ik onze wereldreis bekostigen. Het was zeer avontuurlijk. Als leerling van Schiffmacher, die internationaal bekend is, kon ik overal aan de slag. Ik werkte onder meer in New York, op Aruba, op Hawaï, op Samoa, in Nieuw Zeeland, in Japan en noem maar op.

Voorbereiding

Tijdens de voorbereiding van mijn reizen las ik veel literatuur over de culturen. Daarvoor kocht ik oude antropologische boeken, omdat er altijd wel een hoofdstuk over lichaamsversiering in stond. In die

boeken zag ik ook objecten waarvan de ornamenten mij inspireerden. Alle tatoeages op mijn lichaam hebben symbolische betekenissen. Een Samoaan sprak mij ooit aan: 'U bent een man die reist!' Hij zag dit aan de plaatsing van een tatoeage-patroon dat verwijst naar de neksteun. 'U bent iemand die buiten het dorp durft te slapen.'

Verzamelen

Bij toeval zag ik in Amsterdam een object in de etalage van een antiquair dat ik direct herkende. Ik was stomverbaasd. Ik zag een stuk dat in mijn oude boeken stond en ik kon het nu gewoon kopen. Het was fascinerend om iets te bezitten van zo ver weg. Na dat ene stuk kwamen er meerdere. Ik sloeg aan het verzamelen van voorwerpen van de getatoeëerde volkeren. Ik was fanatiek en kocht eind jaren negentig stukken van rond de 25.000 gulden, dat was in die tijd echt veel geld voor mij.

Kennis opbouwen

Bij elk voorwerp dat ik verzamelde, kocht ik alle boeken die ik erover krijgen kon. Ik vergeleek de objecten met die in musea. Over de betreffende objecten leerde ik snel en na een week of twee wist ik er vaak meer vanaf dan degene die het mij te koop aanbood. Om nieuwe stukken te kopen verkocht ik ook stukken uit mijn verzameling. De kennis die ik opbouwde over de stukken was op een gegeven moment belangrijker dan het bezit ervan. Mijn eerste voorwerpen kocht ik bij Lemaire, Dick Meijer en Italiaander. Mijn voorliefde lag bij Borneo en zo kwam ik ook terecht bij de specialist op het gebied van Borneo, François Coppens in Sint Niklaas.

De Assumptionisten in Boxtel

Ik ging weer op reis naar Borneo en kocht daar stukken. Terug in Nederland

Foto Jan van Esch

Foto Aad van den Ende

Foto Sven Torfinn

Geheel boven: Deel van het interieur in het souterrain van de galerie.

Boven: Vervaardiging van authentieke Iban tatoeage op het onderbeen van Michel Thieme, Borneo midden jaren negentig.

Links: 'Te Waka Ta Moko' oftewel 'Vessel of Tattoo', reis tattoo shop, 1998.

Boven: Korwar, Geelvinkbaai,
West-Papoea, Indonesië.
Hout, 26 cm

Rechts: Clan voorouderbeeld,
Leti, Zuidwest-Molukken,
Indonesië. Hout, 53,5 cm

Geheel rechts: Schild,
Cape Beechey,
Nieuw-Brittannië,
Melanesië.
Hout, natuurlijke
pigmenten, rotan, veren,
130 cm

Ik werd gevraagd door Karina, de weduwe van Jan Wolkers, om een belangrijk schild te kopen

verkocht ik die snel én met winst. Dat ging goed en in 2000 startte ik mijn eerste galerie aan de Spiegelgracht. Er kwamen internationale klanten die op de veilingen van Christie's afkwamen.

In 2005 werd ik uitgenodigd door de Assumptionisten in Boxtel. Zij hadden een missiemuseum met onder meer stukken uit Oceanië en wilden daarmee stoppen. Ik hielp ze om hun verzameling in kaart te brengen en stukken te verkopen. Achter veel stukken zat een herleidbare geschiedenis. Er waren bijvoorbeeld stukken uit Nieuw-Guinea, waar de Assumptionisten zelf nooit waren geweest. Die bleken uit de collectie van een andere congregatie te komen.

Missiecollecties

Vervolgens werd ik in 2008 uitgenodigd om me bezig te houden met objecten van het Nijmeegse Volkenkundig Museum van de Radboud universiteit. Deze collectie was gebaseerd op verschillende missiecollecties. De objecten werden tussen de jaren 20 en 60 gebruikt voor missietoonstellingen. Deze tentoonstellingen zijn destijds gefotografeerd en zo kon ik samen met wetenschappers de geschiedenis van stukken achterhalen. Na de Nijmeegse collectie heb ik me met nog meer missiecollecties bezighouden. Veel stukken kwamen oorspronkelijk van Duitse en Franse congregaties. In die landen heerste in de negentiende en begin twintigste eeuw een antiklerikale sfeer en daardoor kwamen deze congregaties met hun collecties in Nederland terecht. De onderzoeken en de documentatie werden door de congregaties bij de verkoop zeer op prijs gesteld. De stukken kregen een tweede leven en de paters kregen een goed gedocumenteerd verslag. Uiteraard waren mijn klanten ook blij met het toegevoegde historisch reliëf.

Koppensnellers en kannibalen

Mijn specialisatie ligt in Oceanië en Zuidoost-Azië en met name bij de volkeren die geen schoenen droegen. Met de hofculturen heb ik niet zoveel. Ik verzamel dus geen dure krissen, objecten uit de Kraton of sieraden van goud. Ik wil objecten van mensen die zichzelf tatoeëerden, oftewel koppensnellers en kannibalen.

In 2009 werd ik uitgenodigd voor de Showcase van de TEFAF, een piepkleine stand voor beginnende handelaren. Dat ging prima en ik werd uitgenodigd om een vaste stand te nemen, maar om jaar in jaar uit op dat hoge niveau objecten te moeten leveren leek me erg lastig. Uiteindelijk heb ik gekozen voor het Parcours des Mondes in Parijs. Later werd ik door TEFAF gevraagd om lid te worden van de keuringscommissie om op te treden voor de stukken binnen mijn specialiteit. Als Nederlander werd ik als neutraler gezien dan deskundigen uit Brussel of Parijs. De keuring wordt nu gedaan door mensen die niet handelen, dit om belangenverstrengeling te voorkomen. Heel begrijpelijk, maar hebben die mensen ook de kennis die je nodig hebt om het kaf van het koren te scheiden?

Het schild van Jan Wolkers

Heb je nog een object met een speciale herinnering?

Tijdens mijn Showcase op de TEFAF schreef ik voor de NRC een dagboek en naar aanleiding daarvan werd ik gevraagd door de weduwe van Jan Wolkers om een belangrijk schild te kopen. Dit is toch wel een van mijn bijzonderste aankopen.

Wolkers' schild stamt uit Nieuw-Brittannië, een eiland van de Bismarck-archipel, in de Stille Zuidzee nabij Nieuw-Guinea. Het is door de inlanders gemaakt in de tijd dat zij nauwelijks ijzer tot hun beschikking hadden. Bescherming tegen vijandelijke pijlen en speren was de functie, daarnaast was het een statussymbool. De zeer herkenbare geabstraherde gezichten verwijzen naar angstaanjagende en tevens beschermende voorouders. Bij de meeste volkeren van het westelijk gedeelte van de Stille Zuidzee treft men schilden aan, in veel verschillende stijlen en vormen die alle verwijzen naar bepaalde eilanden en stammen. Dat is handig: kom je binnen speer- of pijlafstand, dan is het goed

Probeer series te verzamelen, zodat je objecten kan vergelijken en zo kennis kan opbouwen

om te weten of je met vriend of vijand te maken hebt.

[Uit: *Achter het schild van Wolkers. Het verslag van een ontdekking* in het tijdschrift **Vind** nummer 11 (2013)]

Wolkers kocht het schild in 1967 bij Lemaire, de beste kunsthandel in etnografica in die tijd. Na veel speurwerk kwam ik erachter dat het schild uit het Museum für Völkerkunde in Hamburg kwam. Het schild was verzameld door dr. Wilhelm Müller in 1909 tijdens de *Hamburger Südsee-Expedition*. Het was een bijzonder stuk met een beschreven herkomst. De reis en ook de manier waarop het krijgsschild is geruild, is nauwkeurig beschreven in een reisverslag *Nova Britannia*. Uiteindelijk heb ik het verkocht aan het Musée du quai Branly waar het nu deel uitmaakt van de vaste tentoonstelling.

Beurzen

Het Parcours des Mondes is erg belangrijk voor mij. Je verkoopt daar aan de hele wereld. Je moet daar echt staan om internationaal mee te tellen. De galerie blijft echter ook belangrijk. Ik moet het niet hebben van passanten, maar er zijn bijvoorbeeld Amerikaanse verzamelaars die naar Amsterdam komen voor een speciale tentoonstelling in een museum en tegelijkertijd een afspraak maken om bij mij langs te komen. Een eigen ruimte is belangrijk. Ik heb weleens een sjeik gehad die naar Nederland kwam voor een bloemencorso en vroeg of hij even langs mocht komen. De limousine met chauffeur stond voor de deur te wachten. Voor zulke klanten moet je goede stukken hebben staan.

Authenticiteit

Als ik iets moet beoordelen kan ook ik fouten maken. Sommige stukken zijn gewoon ronduit sexy en dat is gevaarlijk. Je denkt mooi, daar val ik op. Je bent dan echter gelijk ook minder scherp. Ik probeer dan altijd heel nuchter te zoeken naar iets dat niet klopt. Ik toets het object aan mijn kennis van stijlen en geschiedenis. Wanneer kan iets verzameld zijn? Klopt het historisch gezien? Laatst belde een man die zei: "Ik heb een spijkerbeeld verzameld door de Witte Paters in 1860." Dan denk ik: dat kan helemaal niet, want de congregatie was in 1860 nog niet eens opgericht... Dus het kan wel een mooi beeld zijn, maar hier klopt iets niet.

Het materiaal van het object is ook belangrijk en ook het materiaal van het gereedschap waarmee het object is gemaakt. Als iets eruitziet of het met steen is gesneden en je ziet opeens sporen van een boor die heeft gehaakt dan klopt er iets niet. Ik kijk ook hoe de dingen zijn gebruikt; zijn slijtageplekken logisch? Waar is het object vastgehouden? Het is dus een combinatie van kennis van de stijl, de geschiedenis, de sporen van de vervaardiging en de sporen van het gebruik.

Tips voor verzamelaars

Heb je tips voor (beginnende) verzamelaars? Mijn eerste tip is, probeer series te verzamelen zodat je dingen kan vergelijken en zo kennis kan opbouwen. Door data te verzamelen kan je conclusies trekken. Durf ook kritische vragen te stellen aan handelaren. Ik krijg wel eens de vraag: waarom kost dit masker tien keer zoveel als dat andere, terwijl ze uit hetzelfde gebied komen en ook ongeveer even oud zijn. Ik moet daar als handelaar een goed antwoord op kunnen geven. Ik kan niet aankomen met: omdat ik deze mooier vind. Wees kritisch. Als je op eBay iets ziet voor 1200 wat 100.000 dollar waard is, dan klopt er iets niet en als het wel klopt, is het direct weg. Een heel enkele keer gebeurt het wel dat iemand iets koopt voor 200 euro dat dan 50.000 waard blijkt te zijn. Maar dat gebeurt heel zelden. Probeer niet slimmer te zijn dan een indiaan!

Michel leidt mij rond langs zijn wonderschone objecten uit Oceanië en zijn zeer bijzondere collectie van technische uitvindingen waaronder antieke vacuüm-buis-gelijkrichters, stoommachines, complexe uurwerken en een antieke gloeilamp van een vuurtoren. Echt allemaal zeer boeiend. Na ruim twee uur nemen wij afscheid met veel dank mijnerzijds. De tocht naar de Weteringstraat was zeer de moeite waard!

Gope, Urama (?), Golf van
Papoea, Papoea-Nieuw-
Guinea, Melanesië.
Hout, natuurlijke
pigmenten, 110 cm

Krachtbeeld, Futila,
Angola, Afrika.
Hout, natuurlijke pigmenten,
Veren, Glas, Textiel, etc. 29 cm

Foto's Jan van Esch

Foto Michel Thieme

Planetaria, instrumenten en uitvindingen

In Michels galerie staan ook een aantal bijzondere planetaria en antieke instrumenten. Waar komt die fascinatie vandaan?

'In de laatste vier- vijfhonderd jaar is de wereld in kaart gebracht. Culturen werden ontdekt die zich geïsoleerd hadden ontwikkeld met een eigen taal en een eigen technologie. Door technische uitvindingen zijn de mogelijkheden vergroot om nauwkeuriger te navigeren en te reizen. Expedities konden het binnenland in. Met een stoommachine op je schip kan je veel makkelijker een rivier op. Je bent niet afhankelijk van angstige roeiers die na de eerste bocht al overboord springen omdat de vijand daar woont. Je hebt minder mankracht en proviand nodig.

Door een model van een planetarium krijg je bijvoorbeeld begrip voor het veranderen van de seizoenen; hoe verder van de evenaar, hoe groter de verandering. Deze modellen maken het echt duidelijk. Sommige zijn echt heel inventief gemaakt en ook nog eens zeer decoratief.'